

בבא בתרא נט

עניין: והחוט המשולש לא במהרה ינתק

מגן אבות לתשב"ץ אבות פ"ב מ"ז

התקן עצמן ללמוד תורה: ואפילו היית בן חכמים' דור אחר דור²⁴⁵, אל תאמר התורה חוזרת לאכסניא שלה ואיני צריך לחזור אחריה, וכמו שאמרו בפרק הפועלים [פח] ובמדרש משלי [בוכר, פרק יט ד"ה טוב רש] ובמדרש תהלים [בוכר, מזמור נט א] "ר"ה למנצח אל", מי שהוא חכם ובנו חכם ובן בנו חכם מכאן ואילך התורה חוזרת לאכסניא שלה, שנאמר 'לא ימוש מפך ומפי זרע' ומפי זרע זרע ומפי זרע ועד עולם^[ישעיהו נט:21], אל תאמר כן, שאינה ירושה לך^א הבאה מאלה אם לא תחזור^ב אחריה, ואעפ"י שהכתוב אומר 'לא ימוש מפך' [יהושע 8:18] 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק' [קהלת ד:12], כבר אמרו במדרש קהלת [פרשה ד פסוקה א ט] ד"ה טובים] שלא אמר הכתוב לא לעולם ינתק אבל אמר לא במהרה ינתק, אין מתקשה עילויה, מתפסיק. וכן אמרו בירושלמי בראשון מפאה [פ"א הל"א טז ע"א] ובראשון מקדושין [פ"א הל"א טז ע"ד], אין מטרחת עליה, מפסיק. וכן בשני משבועות [פ"א הל"א לג ע"ג] וזה אמת הוא, כי מי שהוא רוצה ללכת בדרכי אבותיו החכמים יגיע למעלה אבותיו יותר מהרה ממי שאין אבותיו חכמים, וכמו שדרשו, 'בלב נבון תנוח חכמה' [משלי יד:33], זה חכם בן חכם, ובקרב כסילים תודע^{שם}, זה חכם שאינו בן חכם. והמשל שאמרו אסתירא בלגינא קיש קיש קריא, כמו שנזכר כל זה בפרק הפועלים [ב"ס פח]. ואמרו במנחות בפרק כל המנחות [גג], אי בר אוריין הוא יאי, אי בר אבהן ובר אוריין הוא יאי ויאי, ואי בר אבהן ולא בר אוריין אשא"י תכליה, על כן הזהיר שיתקין עצמו ללמוד תורה ולא יסמוך על נחלת אבות. ובאבות דרבי נתן אמרו [נ"ר פרק יז מ"ג], אינה ירושה לך, שאם היתה ירושה היה¹⁰ מוריש עד סוף הדורות. וכשאמר משה 'פקוד יי' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה'¹⁰ [במדבר יד:22], אמר לו 'קח לך את יהושע בן נון' [שם כז:18]. ובפרק אעפ"י [כתובות ג:] אמרו, 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק' [קהלת ד:12], זה רבי אושעיא ב"ר חמא ברבי ביסא", וכן בפרק חזקת הבתים [טז].

ספר חסידים

קנו ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים ואח"כ זרעם עמי הארץ לא תאמר דברי חכמים בטלים שאמרו לא ימוש מפך ומפי זרע ומפי זרע וגומ' (ישעי' נ"ט כ"א) שוב לא יפסוק התורה מהם. [א] שהרי נתחננו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים [ב] ואמרו חכמים [ג] רוב בנים דומים לאבי האם לכך בניהם ע"ה. כיוצא בו ליראי אלהים וחסידים שנאמר (קהלת ד' י"ב) והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואם תראה שפוסק בדור רביעי יראי השמים וחסידים בידוע שהתחננו במי שאין דינם להתחנן כגון שאינו ירא שמים וחסיד ולפיכך אותו הדור כך. לפיכך יתחנן אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום לזווגם בזווג יראת שמים עם תורה וגמ"ח כי על שלשתן נאמר (שם) והחוט המשולש לא במהרה ינתק. כי שלש תיבות שוות בגימטריא יראת תורה

בן יהוידע כתובות סב:

שם. קרי עליה רמי בר חמא וחוט המשולש לא במהרה ינתק. מקשים אמאי לא קרי פסוק לא ימוש מפך וכו'. וג"ל פסוק לא ימוש כבר חזו ליה כ"ע דנתיקין, ומה חידוש היה לומר בקריאתו, אך פסוק חוט המשולש אמרו דרך תפלה, דכחו נשם רבינו יאודה החסיד ז"ל, שאם היו ג' דורות חכמים, אפשר שדור רביעי או חמישי ועוד לא יהיו חכמים, אבל אחר איזה דורות חוזרת התורה להם, ועל זה ארז"ל מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה, ולעולם אפשר להיות הפסק איזה דורות בנתיים, עכ"ל. ולכן התפלל זה החוט המשולש אע"פ שאח"כ ינתק ויחזור, ירי רגון שלא ינתק במהרה אחר שלשה דורות, אלא ימשך כמה דורות עוד שיהיו כולם חכמים, עד שיגיע הזמן שינחה ויורד נ"ל דם"ד הכונה. דארז"ל אשכול אי"ש שהכל

רוח חיים אבות פ"ב

והתקן עצמן כו' שאינה ירושה לך. אף שנאמר [דברים ל"ג, ד'] "תורה וגו' מורשה קהלת יעקב". היינו לכל ישראל היא ירושה. שעל כרחק לא פסק מהם תורה. אבל לא לכל יחיד היא בירושה, אך אם תגיע תמצאנה. ואף שהתורה מחזרת על אכסניא שלה לאחר שלשה דורות כמו שאמרו בבא מציעא [פ"ה, א'] כל שהוא תלמיד חכם כו' התורה מחזרת על אכסניא שלה, ואם כן תאמר שהיא תבוא אחריו ואינך צריך להתקין עצמך לכך. לכן הורנו התנא שהוא טעות. כי זהו אך כאדם שיש לו מכיר בעל אכסניא בעיר, והוא מחזר על האכסניא להתאכסן אצלו. אך באופן אם גם בעל האכסניא חרד לקראתו לקבלו בסבר פנים יפות ומתקן את האכסניא לפניו. אבל אם האיש התנכר לקראתו, הוא שב לאחור לבקש אחר שיקבלהו בסבר גים יפות. כן התורה מחזרת היא על אכסניא שלה. אך צריך לקבלה ולתקן את עצמו לכך. ואם אינו מקבלה בסבר פנים יפות אינה מתאכסנת אצלו בעל כרחו (אפ).

והנה אחי הגאון וצדיק מוה' זלמן קדוש ה', בהיותו תינוק כבר שית שאל את אחינו הגאון מוה' שמחה זצוקל"ה. הנה לפי זה שהתורה מחזרת על אכסניא שלה הנה כל ישראל צאצאי אברהם יצחק ויעקב יודעי ושומרי התורה ואיך ימצא עם הארץ בקהל ישראל. וכזאת תירץ לו כאשר כתבנו לעיל.